

Nemzeti Kulturális Alap

Könyvtárak és Levéltárak Kollégiuma

Pályázati azonosító: 208111/00166

Egyedi dokumentumok restaurálása, állományvédelmi munkáinak támogatása

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár a 2024. május 22-én benyújtott, 208111/00166 azonosító szám alatt nyilvántartásba vett pályázati cél támogatására, azaz **A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárban őrzött anatómiai atlasz restaurálására** az NKA Könyvtárak és Levéltárak Kollégiuma 012/208/24 számú döntése alapján 986.790 Ft-os vissza nem térítendő támogatást nyert. A pályázatban vázolt célunk sikeresen megvalósult, amelynek munkálatai 2025 júniusában zajlottak.

A pályázat keretében az állapotmegóvás és a kutatási használhatóság céljából egy 18. századi anatómiai atlasz első kiadásának teljes restaurálását és konzerválását végezte el a PreCon Restaurátor Kft. Hajdu Zsófia Edit okleveles restaurátor művész irányításával.

A restaurálásra kiválasztott kötet Gaetano Petrioli sebész által kiadott anatómiai atlasznak az első kiadása: **Tabulae anatomicae a celeberrimo pictore Petro Berrettino Cortonensi delineatae, & egregiè aeri incisae nunc primum prodeunt et a Cajetano Petrioli Romano, doctore [...] notis illustratae. Romae, [1741].**

A kötetet Pietro da Cortona (1596-1669) itáliai barokk festő rajzai alapján készített metszetek gazdagítják. Cortona jelentőségét igazolja az a tény, hogy a neve említést érdemel a kiadvány címében is, miközben a tizenhatodik és a tizennyolcadik század közötti számos anatómiai értekezésben sem a rajzokat készítő művészt, sem pedig a metszőt nem említik meg.¹ Gaetano

¹ Vö. Măgureanu, Ioana: Questions of authorship and authority in some early modern anatomical images, the Tabulae Anatomicae of Pietro da Cortona. In: New Europe College Ștefan Odobleja Program Yearbook 2013-2014, p. 251-292.

Petrioli adta ki először Cortona anatómiai tábláit. A felvilágosodás korában élénk kereslet mutatkozott az olyan anatómiai művek iránt, amelyek a tudományos igényekhez is alkalmazkodtak. Cortona idealizált testábrázolásai ugyan megfeleltek a barokk közönség ízlésének, ám nem tudták kielégíteni a feltörekvő orvosi szakma igényeit. Különösen a mű második kiadása (1788) jelzi annak a korszaknak a végét, amikor az anatómiai atlaszok még művészi szemléletűek voltak, majd helyüket a tudományos atlaszok vették át. Az eredeti anatómiai rajzokból álló sorozat 1618 körül készült, amelyeket 1741-ben kiegészítettek még 7 metszettel. Az anatómiai atlasz egyedisége, hogy a barokk ábrázolásmódban a megjelenített alakokat a korstílushoz hű környezetbe, kontextusba helyezték, az eredeti ábrázolásokat a kötetbe rendezéskor további apró ábrákkal kiegészítették más anatómusok munkái alapján.

A DEENK által őrzött anatómiai atlaszban 26 metszet található, míg más könyvtárakban őrzött kiadványokban 27 db. A különböző kötetekben másképpen szerepelnek a bekötött metszetek, a legtöbb esetben a kötet végére, mintegy mellékletként, míg a DEENK példányában a szövegek közé illesztették a táblákat. A könyv címlapján tulajdonosi bejegyzés található. Példányunkban a 9. tábla metszetén a jobb vese és egyes erek kézzel színezettek, valószínűleg tanulási céllal emelték ki kék és piros színnel őket. A 24. táblán lévő korpuszon is olvashatók kézzel írott kiegészítések. Az utolsó, 27-es tábla hiányzik a DEENK példányából (az egyetlen női testet ábrázoló tábla), valószínűleg eredetileg sem volt belekötve.

A Debreceni Egyetemen több mint száz éve létesült orvostudományi kar, azonban már az 1750-es években a természettudományi oktatásban helyet kapott az állattan és az orvosi biológia. A DEENK különgyűjteményként kezeli azokat az orvosi, biológiai és kémiai műveket, amelyek a tudományterület történetével foglalkoznak, illetve a régi és ritka szakmai kiadványokat. Ezt kiegészítik a Régi és ritka könyvek gyűjteményében, az ún. Díszmű raktárszinten található, 1850 előtt kiadott orvostudományi művek, ezek közül választottuk ki tudomány-, művelődés- és művészettörténeti jelentősége miatt ezt az anatómiai atlaszt digitalizálásra és restaurálásra.

A példány jelzete 796.926, méretei 440 mm.; [4], 84 p., XXVI t. fol. ill., metszetek.

Kilenc valódi bordára fűzött, gerincén aranyozással dúsan díszített, papírtáblás, egész bőr kötésű könyv. A könyvtest metszetekkel illusztrált nyomtatványt tartalmaz. A restaurálás előtt a kötet kötése erősen szennyeződött, megkopott volt. A bőrborítás megrepedezett, merev és törékeny volt, a sapkákon és a sarkokon hiányok alakultak ki. A táblák megtörtek, deformálódtak, sarkaik elrongyolódtak. A könyvtest fűzése viszonylag épen maradt, de meglazult, papírányaga jó megtartásának bizonyult. A lapok erősen szennyezettek, besötétedett vízfoltosak, helyenként gyűrődtek, sérültek, rovarragottak voltak.

Az elvégzett restaurálás menete:

A dokumentum állapota teljes restaurálást-konzerválást igényelt. Az elvégzett munkálatok az alábbi fő lépésekből álltak:

1. Szétszedés: A könyvtestet kiemelték a kötésből. A gerinc megtisztítása után a könyvtestet ívekre, majd lapokra bontották. A borítóanyagot leválasztották a táblákról.
2. Tisztítás: A gerinc kasírozásának és ragasztóanyagának eltávolítása cellulóz alapú ragasztóval való felduzzasztás után, mechanikusan történt. A papírányag száraz tisztítását ecsettel és radírpörrel végezték. A lapok mosása meleg vizes áztatással, felületaktív anyag felhasználásával történt. A kötés borítóanyagát szilikonos bőrtisztító emulzióval tisztították meg.
3. Szárítás: A kimosott lapokat levegőn szárították meg, préselés nélkül, fokozatos lenehezítés mellett.
4. Javítás: A papírányag sérüléseit és hiányait japán papír felhasználásával, kézi javítással javították.
5. Fűzés: Az újraalkotott íveket az eredeti módon, kilenc valódi bordára fűzték fel.
6. A könyvtest újraalakítása: A gerinc kialakítását az eredeti kötésnek megfelelő módon, szerkezcetáncnk megfelelő segédelemekkel ellátva készítették el.
7. A kötés restaurálása: A betáblázást új papírtáblák felhasználásával végezték, a borítás hiányait megfelelően előkészített bőrrel pótolták alá. Az eredeti bőrborítást visszaillesztették a gerincre és a táblákra.
8. Védőtok és dokumentáció készítése.

A könyv restaurálása 74 munkaórát vett igénybe.

Hajdu Zsófia Edit az elvégzett restaurálási munkáról készült dokumentációt a DEENK rendelkezésére bocsátotta, ami a jelen szakmai beszámoló alapját képezi.

A restaurált kötetet az elkészített védőtokban visszahelyeztük a jelzetének megfelelő helyre a Régi és ritka könyvek gyűjteményében, az ún. Díszmű raktárszinten.

A pályázat szakmai beszámolója megjelenik a DEENK honlapján, a <https://lib.unideb.hu/projektek> helyen lesz feltöltve **A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárban őrzött anatómiai atlasz restaurálása**, pályázati azonosító: 208111/00166. sz. megnevezés alatt. A szakmai beszámoló benyújtásától számított két évig ennek ingyenes hozzáférhetőségét biztosítjuk.

A pályázat megvalósulásával támogatott tevékenységnek köszönhetően egy az intézményünk számára értékes dokumentum szolgáltatható és kutatható állapotba került. A kötetet a védett gyűjteményünkben őrizzuk és a Kutatótermünkben a témában kutatást végző, magyar állampolgárok rendelkezésére bocsátjuk. A támogatott tevékenység folyamányaként a restaurált példány állapotát tekintve alkalmassá vált arra, hogy azt a széles közönség számára a jövőben egy kiállítás formájában megmutathassuk. Ezzel az a célunk, hogy reprezentáljuk az egyetemünk eszmei és tárgyi kincseit, és ráirányítsuk a figyelmet a több évszázados orvostudományi kutatások tradíciójára és azok disszeminálásának jelentőségére.

Fényképes dokumentáció

Tabulae anatomicae a celeberrimo pictore Petro Berrettino Cortonensi delineatae, & egregiè
aeri incisae nunc primum prodeunt et a Cajetano Petrioli Romano, doctore [...] notis illustratae.
Romae, [1741].

A 796.926 jelzetű példány restaurálás előtti állapota

**DEBRECENI
EGYETEM**

**DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR**

H-4002 Debrecen, Egyetem tér 1, Pf.: 400
Tel.: 52/410-443, e-mail: office@lib.unideb.hu

**DEBRECENI
EGYETEM**

**DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR**
H-4002 Debrecen, Egyetem tér 1, Pf.: 400
Tel.: 52/410-443, e-mail: office@lib.unideb.hu

A 796.926 példány restaurálás utáni állapota

**DEBRECENI
EGYETEM**

**DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR**

H-4002 Debrecen, Egyetem tér 1, Pf.: 400
Tel.: 52/410-443, e-mail: office@lib.unideb.hu

Debrecen, 2025. november 17.

Karácsony Gyöngyi
főigazgató